

Մեծ ՅՈՐԹԵԼԱՆՆ Ի ՓԱՐԻՋ

ՓԵՐՍՅՈՒ, ՆՈՒՄ. 26.

Երէկ իրիկուն, շարձք, 25 Նոյեմբ., Սորպոնի Ինիտիւտի ամփոփաւորումին մէջ տեղի ունեցաւ Հայ առաւելու գիտնական 1,500ամեակի և հայկական պաշտօնական 400ամեակի հանդէսը նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Ուսանողաց Միութեան: Փարիզի համալսարանին վարչութիւնը սիրալիր ընդունելով թիւն մ'ընելով Հայ ուսանողաց դիմումին, հաճած էր արտօնել որ հանդէսը կատարուի Սորպոնի ամենէն գեղեցիկ ամփոփաւորումին մէջ և համալսարանին վարի (recteur) Պ. Լիստընուան էր հանդէսին պատուոյ նախագահութիւնը: Փարիզի Հայ գաղութին ստուար մեծամասնութիւնը ներկայ էր: Ֆրանսացիք շատ քիչ էին դժբախտաբար: Գաղութի էր կողմակերպիչները չէին խորհած հրաւերել այս առթիւ բոլոր հայաէք Ֆրանսացիներն և Մատուլի ներկայացուցիչները: Դրանք էին հայազեա Բրոֆ. Մաքլէրին, ինքզնիքով որ ան ալ ճառ մը արտասանէ, քայքայ դիմում որ շատ ուշ կատարուած ըլլալով, Պ. Մաքլէր, արդէն այդ իրիկուն համար ուրիշ յանձնարարութեամբ ըստուած, չէր կրցած ընդունիլ իրեն եղած հրաւերը: Մոռցած էին նախ իսկ հրաւերել մեծանուն լեզուագէտ և հայազեա Մէյնէն: Այս կարեւոր պակասութիւնը մասնանի ընելէ յետոյ, պէտք է ըսել թէ հանդէսը շատ արտաքին, ամենակերպ ոգեւորութեան մը մէջ որ վառ մնաց սկիզբէն մինչև վերջը: Հանդէսին կ'մասնակցէին գաղութին բոլոր տարրերը, կրօնական ու աշխարհական, դրամատէր ու ընկերակրական, դաշնակցական, հնչակեան և ազգայնական, բանասէր ու արուեստագէտ, ևն.:

Նախ խօսք առաւ գաղութին հոգևոր հովիւ Տ. Վառձայպուհ Ա. քհ. Բիպարեան, որ յուզեալ շեշտերով քայքայ հանդէսը և այս մեծ յորեկանին նշանակութիւնը բացատրելի: Յետոյ Արչակ Զօպանական արտասանեց ճառ մը, որուն առաջին մասին մէջ Ֆրանսերէն լեզուով շնորհակալութիւն յայտնեց Փարիզի Համալսարանին: Ան ալ այդ մասին թարգմանութիւնը:

ԸՏԻՆՆԵ՛՛՛՛՛, Պարտէ՛՛՛՛, Վերասանելի առաջ իմ ճառս, Հայերէն լեզուով, փառաբանելու համար Հայ գրական լեզուի և Հայ մասնագրութեան հիմնադիր մեծ Հայրապետ Սահակին և անմահ Մեսրոպ Վարդապետին յիշատակը, պարտք կ'համարեմ քանի մը բառ ըսել: Ֆրանսերէն, շնորհակալ ըլլալու համար, յանուն Փարիզի Հայ գաղութին և յանուն Հայ դպրութեանց, Փարիզի Համալսարանին, որ վեհալուք այս հանդէսով այսին հիւրընկալութիւնը շնորհեց Հայ մշակոյթի այս հանդէսին, և մեծանուն վարի Պ. Լիստըն, որ անոր պատուոյ նախագահութիւնն հանձնեալ ընդունիլ:

ԸՏՈՆԵԼՈՎ մեր ազգային այրուբէնի գիւտին և մեր գրաւոր մասնագրութեան հիմնարկումին հազար հինգհարիւր ամեակը և Հայոց մէջ պայքարութեան մուտքին շորս հարիւրամեակը, մենք արդարեւ նոյնինքն Հայկական մշակոյթի տօնն է որ կ'տօնենք այս իրիկուն: Ու նոյն ատեն, արեւմտեան մշակոյթին, Յոյն—Լատին մեծ մշակոյթին արեւելեան ճիւղերէն մէկն է որ կ'տօնենք: Որովհետեւ, ինչպէս գիտէք, Գ. դարուն ընդգրկելով նոր ժամանակներու կրօնը և հիմնելով քրիստոնեայ ոգւով գրականութիւն մը, Հայութիւնը կ'ըլլար և է մինչև այսօր, Արեւելքի արտին իսկ մէջ յառաջագան այդ մշակոյթին, ու նաև անոր տարածիչը՝ Մասնագրական Արեւելքին մէջ: Ան եթէ հին օրերուն, Բիւզանդիոնն է եղած իր գլխաւոր մատարական առաջնորդը՝ իր լեզուն վերջնապէս կազմաւորելու եւ ինքնատէրոյ գրականութիւն մը և արուեստ մը ինքզնիքին համար ստեղծելու իր ճիւղին մէջ: Ֆրանսան է, Սերուպայի ո՛ր և է բարձր երկրէ աւելի, որ այդ դէպքը կատարած է ժամանակակից շրջանին, Հայ ժողովրդեան գրական ու գեղարուեստական վերածնունդին մէջ:

Մենք խորապէս բարեբախտ ենք որ բնին որ կարող ենք կատարել այս տօնը, մեծագոյնը մեր տօներուն, յոյսն մէջ իսկ Ֆրանսական մշակոյթի տանարին, Փարիզի Համալսարանին հովանաւորութեան տակ, Ու մեզի համար՝ պարտականութիւններու ամենէն քաղցրն և ամենէն նուիրականն է, մեր ազգային մշակոյթին մասնացուած այս մեծարանքին միացնել երախտագիտութեան ու քանակազան արտայայտութիւն մը ֆրանսական հոյակապ ու վեհանման մշակոյթին հանդէսը:

Ճատին երկրորդ և ընդարձակագոյն մասին մէջ, Չօպանեան հայերէն լեզուով ի վեր հանեց Սահակայ ու Մեսրոպայ կատարած գործին կենսական կարեւորութիւնը Հայ ժողովրդին համար, և անոնց շնորհիւ կազմուած Հայ գաղութեանն առանհինգ դարուն կենսական մէջ այդ սկզբնական գործին միատես կենսատու շնորհը ցոյց տալով թէ՛ ազգային զգացման թէ՛ մասնոր զարգացման և թէ՛ քաղաքական ինքնապաշտպանու-

թեան տեսակէտով, եզրակացուց ըսելով թէ լուսաբոյն մեծարանքը զոր Հայ ժողովուրդը կարող է մատուցանել Սահակայ ու Մեսրոպայ, անոնց գործն այսուհետեւ աւելի գիտակցութեամբ ու եռանդով շարունակելը, Հայ գրականութեան ու դպրոցին բարգաւաճման ու զօրացման իր ամբողջ ոյժով օգնեն է:

Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Բարսեղ Եսայազ, Հնչակեան կուսակցութեան ու դպրոցին բարգաւաճման ու զօրացման իր ամբողջ ոյժով օգնեն է: Բարսեղ Եսայազ, Հնչակեան կուսակցութեան ու դպրոցին բարգաւաճման ու զօրացման իր ամբողջ ոյժով օգնեն է: Բարսեղ Եսայազ, Հնչակեան կուսակցութեան ու դպրոցին բարգաւաճման ու զօրացման իր ամբողջ ոյժով օգնեն է:

Պ. Գ. Լեոնեան, առաջ ճիւղանի որդին և Գեղարքութիւնի անօրէնը, որ Փարիզ կ'զատնուի այս միջոցին, հայերէն լեզուով և Պ. Մ. Կալիթի-Բէլի քանակով, Ֆրանսերէն լեզուով, պատմական տեսութիւններով լուսարանեցին հանդէսին նշանակութիւնը:

Պոզոս Նուպար փայա, ըստն ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ և արտասանեց հակիրճ ու գեղեցիկ ճառ մը: Ըսաւ թէ պատշաճ կ'ըլլատեր, Հայ մշակոյթի այս տօնին, երբ ամբողջ Հայ ժողովուրդն իր անցեալին յիշատակներով կ'հիշուի և կ'ողբորուի, տեղեկութիւն տալ Հայկական դասի արդի կացութեան վրայ և պարզել յոյսերը զոր Հայ ժողովուրդը կարող է ունենալ իր ապագային մասին: յայտնեց թէ Տէրութեան վերջապէս համաձայնութիւն գոյացուցած են և կարգ մը փոփոխութիւններով ընդունած են ուսուական թաղերը թաղային Հայաստանի համար, և այժմ կ'մնայ միայն, ըսաւ, որ Թուրք կառավարութիւնն ընդունի զայն ու գործարդէ, ինչ որ յուսալինկաւեց:

Միքայէլ Վարանդեան, խօսք առնելով Պոզոս փայայէն յետոյ, Ֆրանսերէն լեզուով գնահատեց Հայկական պատգամատարութեան նախագահին եռանդուն, անձնուէր և ազդեցիկ գործունէութիւնն ինչպսպաւ Հայկական դասին, և յետոյ՝ Հայերէն լեզուով՝ ինք ալ խօսելով Մեծ Յորեկանի մասին, ընդլայնեց մասնորական միջոցներու հետ նիւթական միջոցներով ցեղային գոյութեան ինքնապաշտպանութեան անհրաժեշտ ըլլալու սկզբունքը:

Տ. Վառձայպուհ Բնյ. Բիպարեան փակեց հանդէսը քանի մը ջերմ խօսքերով:

Օրիորդ Մարգարիտ Բարայեան և իր աշակերտուհին Օր. Իսկուհի Գալմանօզ, երգեցին հայկական կրօնական և ժողովրդական երգեր երկարատեւ ծափերու մէջ:

Հանգանակութեան սկսուած է արդէն Փարիզի Հայ գաղութին մէջ՝ Դպրոցական Դրամագլխին համար:

ՇՈՒՄԱՐԷ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԳԱԼԱՆՈՒՐ

ՌՈՒՍԱԼԱՅ ԼՈՒՍԱՐԱՆԱԳՐՈՒ ՈՒ ՏԵՏԵՍԱՐԷՏԸ

Բանի մը շարձք առաջ մեծած էր Մլախի երեք հրատարակիչներէն մին՝ Յովհաննէս Տ. Մարկոսեան, և անա կուգայ մանուան գոյժը Պ. Ալեքսանդր Բալանթարի, որ այժմ վիճակի մէջ է, իր գործունէութեան ամենէն բեղմնաւոր շրջանին կ'ըլլաւուի կենսաքիչ այնպիսի պատու մը, երբ իր մշակած ու քարոզած սկզբունքներուն արդիւնաւորութիւնը պիտի տեսնուի կողմատի մէջ:

Ալեքսանդր Բալանթար, Թուրքիոյ Հայոց համար անձնօթ զէ՛մք մը, կամ միայն անունով ծանօթ մ'էր իր խմբագիր և հրատարակագիր, կողմաւոր Հայոց համար աննկուն գործիչ մը և նշանակելի զէ՛մք մ'էր, ո՛չ միայն իր շարունակողը Պր. Արծրունիի գործին, այլ և իր հերթական գործիչ մը, գիտական միտք մը, անվնաս ու անմանքոյթ գաղափարի առաջնալ մը, որ կրցած է միշտ իր անձը պատկանելի ընծայել նոյն իսկ իր հակառակորդներուն: Ալեքսանդր Բալանթար նշանաւոր զէ՛մք մ'էր որ շատ կարեւոր դեր մը կատարած է կողմաւոր Հայոց կենսաքիչ վերջին երեսնամեակին մէջ, ոչ միայն ազգային բոլոր կրթական ու քաղաքակրթական գործերուն իր մասնակից ու աշխատակից այլ և իր կողմատի Հայոց անուսական-նիւթական կենսաքիչ յեղաշրջողներէն և Հայ գիւղական համայնքներու և երկրագործներուն մէջ արդի գիտական մեթոտներու կիրարկութեան և ընդհանրացման անձնուէր աշխատութիւնն ու իրողներէն մէկը:

Ալ. Բալանթարի զէ՛պ ի գիւղացին ու երկրագործը նուիրած ուշադրութիւնը, ուղղակի անոնց հետ իր շարքերութիւնները, անոնց դաստիարակութեան ու արտերուն մէջ, անոնց կենսաքիչ քաղած ծանօթութիւնները և փոխադարձաբար անոնց քարոզած նորութիւնները, Բալանթարի ճշմտութեան զլլաւոր ազդեցիկներն էին: Անիկա հայութեան ամենէն առողջ ու ամենէն կենսունակ մասը, Հայ գիւղացին ու Հայ երկրագործը խորապէս ուսումնասիրած էր, նոյն իսկ իր զայտին մէջ, շարունակ ճարտարագիտով կողմատի ամէն